

מסורת הש"ס

(א) נכלסן ישמעאל מגדל, (ב) גני העיר אכזריאל פי חומת העיר כלסן פסח, (ג) מנחת יצ: ע"ש, ד) נבי תוס' לקמן בד, ד"ה מפני; (ה) נלקמן מקט"ו, ו) עירובי כ, ע"ש נט, פ"ט, ו) פי' בנינים העשין לני, ח) כ"ה: בערך חכר, ט) ונעיל י"ד, ט) נ"ל עין זלתי,

תורה אור השלם

1 שותם עשרה שנה עבדו את כרדלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה בא כרדלעומר והמלכים אשר אתו יצאו בעשתיים קנים ואת הוידים בהם ואת האמיים בשוה קריתם: בראשית יד ו-ה 2 בני קדרים אנתו ובעברתו לא עבדו אלהינו וט עליו עקב לפני מלכי פרס קתה לנו מיתה לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את דברינו ולקתה לנו גדר ביהודה וברישת:

3 שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין תקי: משלי כה ג

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה חכר דומ' כיצ' ורש"י צ"פ כיצ' ד"ה מה רכס ע"כ חכרי שם אומה שהיה עם פרסיים ע"כ: (ג) ד"ה עגלא תלמא שלי: כיצ' ונפישוין ד' פ' כג. דהה רש"י עגלא פ' ע"ש: (א) תוס' ד"ה ואלה חתם וכו' והי' עקב מפרדו פירש דחכרים הם כוורים מפסיקים דומים למלכי חנל:

גליון הש"ס

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

מוסף רש"י

ואפילו בשבת. יכול להשתנות כדי שיעבול זכר גופו (ותנתי וכו'). ברישות הרבים וישתה ברישות היחיד. דמישינן שמה ימקן גופו למקום נגלו ויזיל מהני עמו (שורבין כ, ובניין שם שצ).

תוס' ישנים

(א) ואמר רבנו יעקב דהני גנין דין כקשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עינים כמו שהיו נעילין להשתמש על גנותיהן כימי תמיים ולפ"ה א"ל להניס כהני' יותר משאר גנין:

מוסף תוספות

א. דדוקא בימיהם שהיה עיקר השמישין של הגג שהיו שוכבים על הגג גנאי לעשות השמיש למעלה מבית הכנסת. הנהוט מנדיט סיון מנ"ה.

ב. דאמר ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שנה נפל. מוס' גיטין ו' ג. עליה דרשב"י כי הוה יתיב במערותא. פי' הר"ן. T. אלמא הוה מפסיקין לתפלה, וי"ל. שטע להר"ן. ה. והאי דנקט מצלו לאו דוקא. שטע להר"ן. ו. שעלין. מוס' הלל'ס. I. [גבין] היתה אבן מונחת לו בחורין. מוס' הלל'ס. ו. המשקים חפצים הצריכין לו בניהו. פי' הר"ן. ט. אפי' שותה בכלים שאינן צריכין לו. פי' הר"ן. אבל בלפנים שאינן צריכים לו בחורין פלוגתא דר"מ אוסר ורבנן שרי. רמב"ם. ד. דמחשבתו מושאי ליה מקום. רמב"ם. יא. תוס'. הלל'ס טוף: דאז חשוב כמנות ואפי' הוא מלך. (וע"ז הוא מציא דלי מהוילא דיו ע"י משי).

עשרים ושש דכתיב שסים עשרה שנה עבדו את כרדלעומר. אין זו שלוש וי"ג מרדו אין זו שלוש שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כרדלעומר והיתה בשלוש כ"ו הנותרים מנ"ג: **לרומם בית אלהינו.** ועל ידי כן זכינו למת לנו גדר ציהודה:

קשקושי ואכזרי. צ"רניות ומגדלים:

רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיל ומנעם מלהגזיה במיהם יותר מזהכ"י: **חכם ישמעאל לשמשו:** ולא **חכם נכרי.** אדומים שהיו רשעי יותר: **חכר.** (ה) אומה מבני פרסיים: **סלמיד חכם.** אס יקניטנו יענישנו וכן יתוס ואלמנה מפני שדמעתה מנויה: **חולי.** הוא חולי ארוך המנווה(ה) והולך וממס כח כגון אשתא וחולי הראש: **כלב.** הוא ההולך וכל כגון כלב שן כלב מכה: **מיוש.** חששא בעלמא לפי שעה וקל: **חללה של רשות.** עומק לצס שהוא צריך להיות לו לצ לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד: **עיגלא סילסא.** (ט) שלישי לבטן שהוא משוזה מפני שהזהמה בקטנותה אינה עדיין כבחה והולד ראשון ושני אינו צריא: **והא סנא ליה רישא אס הפחילו אין מפסיקין.** וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה: **אסלן לדברי תורה.** ומילתא אחריתי נקט: **חכרים העוסקין כסורה מפסיקין.** תורמן לקריאת שמע דומנה דלוריי' ובשכנך ובקומיך' ואין מפסיקין לתפלה: **אזל אלו.** הואלץ מפסיקין תורתנו לאומנותנו כיצ' מפסיק לתפלה: **עצור שנה.** שהיו עולים שצעה לעלייה ונושאין ונותנין אס השנה ראויה וזריכה להסתער כדלמר כנסהדרין (ו'כ): על הכזיב ועל פירות האילין וע' התקופה: **בתנ"י שמה ישנה ויאל.** משתמשך: **ולא יפלה אס כליו.** מבער כניס נכדיו דמתרגמינן צעריט פלימי (דברים כו) ולקמן (כג) מפרש טעמא: **ולא יקרא לאור חגר.** כספר שמה יטה חגר להביא השמן לפי הפתילה שילק יפה ונמצא מצעיר בשבת: **חזון.** חזן הכנסת המקרא שצעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין טינוקות של בית כנן בשבת זו והן קורין כסדר לאור חגר צבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו. ל"א חזן מלמד טינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן: **כיואל צו.** לעשות הרחקה לעצירה אמרו: **לא יאכל חז עס הזב.** וכ"ש טהור עס הזב: **מפני הרגל עצירה.** מפני שממך שממדיקין יצא לעצול וזה שהיה צבית: **גב' לא יעמוד אדם צרה.** ויושיט פיו וראשו לנה"ר לאחוז כלי ולשמות גזרה שמה יוצא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת: וכן

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

נב' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש עי מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כלן כמלוא וכו' ויש עומד כזה הלכין: כמחשבות: מבתי' שפא יושב ויצא: עין לעל ג ע"ה תוס' ד"ה עקרת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחביריו: כע"ל היינו קריאת שבע. עין כרסו טו ע"ה תוס' ד"ה אמלן:

יצאות השבת פרק ראשון שבת

יא.

ול"א תחת חבר. פירש כקונטרס חכר פרסיים ול"ג דפרסיים היו צבצל מימות כורש כדפירש"י צפ"צ דגיטין (דף ו'). וחכרים כימי רבי יוחנן אמו לצבצל כדלמר בהבא על יצמתו (יצמות סג):¹ ועוד דלמרנין בקדושין (עג) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד

הראני חצרין דומין למלאכי חנלה משמע דחכרי אומה אחרת היא והא דלמר בפרק צ' דגיטין (דף ת.) אלא חכרל שקל שרגא מפקמיהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרל דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הצין דרכה וגו' ידע הקצ"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והג' אותם לצבל לאו משום דחכרים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחכרים שנייהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דלמו חכרי לצבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמ' או בטולך או בטולא דבר עשו כמר דלמו חכרי לצבל כימי ר' יוחנן כדמוכח בהבא על יצמתו (יצמות סג): והרשיעו את הפרסיים דרומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דלמו חכרי לצבל פרסיים כימי כורש ול"ג כדפירש"י דהא כימי רבי יוחנן אמו חכרי ופרסיים כימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עג). דלאו אומה אחת הן והר"ר יעקב מקורביל (ט) מפרש דחכרים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חנלה לפי שלוצזים בגדים שחורים ורזזים ויינו דשקל כדומר שרגא להביא לעי' שלח:

כגון אנו מפסיקין בין דקריאת שמע בין דתפלה. והא דלמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה ט מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו הימה אומנתו או עדיין לא הימה שעה עוברת:

כגון רבי שמעון בן יוחי דחבריו. והא דלמר לקמן (דף לג):

² כי הוה מטייט (זמן תפלה) לניש ומכני ומללי' הווא מ'מלי היינו ק"ש:

בעיבור שנה. שלא יתקלקלו המועדות:

שמה ישבחה ויצא. אליצא דרצא דלמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמה ישבח המחט' דלפילו ילא ליכא איסור דלורייא כדליתא צפ"צ דצ"ק (דף כו):³ תכיר צה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמה ישבח את המחט להנניעו עד שיהיה שבת ולצסוף כשיזכור את המחט ישבח שהוא שבת ואל: **ל"א יעמוד אדם ברה"ד וישתה ברה"י.** כהמולא תפילין (עירובין דף נט). מוקי לה כחפלים דלכריים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דלמרי עומד אלס כה"ה ומטלטל כה"ה הכא מודו דכין דלריך לשמות⁴ איכא למישח שמה יציאס אללו⁵ וא"ת השתא נמי כי יניס ראשו ורובו אמאי שיי הא מפיק מנה"י לרה"ר שוקק כרה"י ונחית צבטנו כרה"ר כ' דהכי אמר התם השתמי מים ורק חייב חטאת ויש לומר דצליעתו היינו כהממו ואין לחוש שמה ששז נכנסים למוך דלמר⁶ (לקמן דף פ.) הוציא דיו לכמוצ צ' אומיות וכמכן

אפילו חשיכה דחגיגין בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברישות

תנן אפי' חשיכה דחגיגין בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברישות

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ה מהל' תפלה כל' צ טו"ש ע' א"ח פי' ק עתק צ:

סב ב טו"ש ע' שם:

ע ג מיי' פ"ה מלכות מנחת הללס יצ סמנ עשין דרבנן ג טו"ש ע' א"ח פי' רכ עתק ג וכל"ק כלן וצפ"ק דתענית ד' קע"ב. דלמר כלן וצפ"ק דברכות פי' ה' וצפ"ק דתעני' פי' טו:

עא ד מיי' שם טו"ש ע' א"ח פי' תחשק עתק צ:

עב ד מיי' וסמנ שם טו"ש ע' א"ח פי' רכח עתק ד:

עג ו מיי' פ"ד מלכות דלמר סמנ טו ע' סמנ

לאון רכח טו"ש ע' א"ח פי' תחשק עתק צ:

עד ד מיי' פ"צ מהל' ק"ש הללס ה ופי' מהל' תפלה כל' סמנ עשין יט טו"ש ע' א"ח פי' קו סמנ ג:

עה ט מיי' פ"ד מהל' ק"ש הללס ה:

עו י מיי' פ"ט מהל' שבת הללס ט סמנ לאון סה טו"ש ע' א"ח פי' רכח עתק ו:

עז ב מיי' פ"ו מהל' שבת הללס צ סמנ שם טו"ש ע' א"ח פי' שם עתק צ:

רבינו חננאל

שותם עשרה שנה עבדו את כרדלעומר ושלש עשרה שנה מרדו, הרי כ"ה שנה, ובארבע עשרה למדינה בא כרדלעומר והחוריה נמצאת בשלושה כ"ו שנים ותשולום צ"ב לישבתה. וכל עיר שנגזרתה בגזרות מן הכנסת סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את שגגותיה הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עין אלעולם. אמר רב תחת נכרי ולא תחת ישמעאל, תחת ישמעאל ולא תחת

חבר, שהן רעים, כדורסינן ביבמות תחת חבר ולא תחת תנ"י, כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בבורע רבה, וכ"ש יתום ואלמנה.

אמר רב כל חולי ולא חולי מטייט, וכל כאב ולא כאב לב, כל מחוש ולא מחוש ראש, אמר רב יפה תענית לחלום כאש בעבורה. אמר רב חסדא וכו ביום, אמר רב יוסף ואפילו בשבת. (ואינו תענית אלוס) זה שאמר רב לזה את תעניתו ופורע (ואינו תענית חלום) אלא שקיבל עליו מצמצם להתענות בו, ואפילו אם יצטרע בו אונס לזה יצטרע, ודיוקנין מזה דרס"י בתעניות צצרא קביל עליה כי הא שמעיה היכא דאירעי בו (צצער או אונס). אמר רב לזה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין אם ובין כך לא, אם התחילו אין מפסיקין כ"ר, ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י ורבנן שותרתו אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפילו לתפלה. והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה על מפסיקין לק"ש, כ' הדיא בעיבור שנה תניא, דא"ר אלעזר בר' צדוק כשהיינו עסוקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה. מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה *שמה ישבחה ויצא ולא הלכלך בקולמוסו ולא יפלה את כליו *ולא יקרא לאור הגר באמת אמרו החזון

חבר, שהן רעים, כדורסינן ביבמות תחת חבר ולא תחת תנ"י, כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בבורע רבה, וכ"ש יתום ואלמנה. אמר רב כל חולי ולא חולי מטייט, וכל כאב ולא כאב לב, כל מחוש ולא מחוש ראש, אמר רב יפה תענית לחלום כאש בעבורה. אמר רב חסדא וכו ביום, אמר רב יוסף ואפילו בשבת. (ואינו תענית אלוס) זה שאמר רב לזה את תעניתו ופורע (ואינו תענית חלום) אלא שקיבל עליו מצמצם להתענות בו, ואפילו אם יצטרע בו אונס לזה יצטרע, ודיוקנין מזה דרס"י בתעניות צצרא קביל עליה כי הא שמעיה היכא דאירעי בו (צצער או אונס). אמר רב לזה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין אם ובין כך לא, אם התחילו אין מפסיקין כ"ר, ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י ורבנן שותרתו אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפילו לתפלה. והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה על מפסיקין לק"ש, כ' הדיא בעיבור שנה תניא, דא"ר אלעזר בר' צדוק כשהיינו עסוקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה. מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה *שמה ישבחה ויצא ולא הלכלך בן ממה דתנין מנחה וחני לה ר' חייא חשיכה, הדיא אמר

אפילו חשיכה דחגיגין בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברישות

(א) אולי כיון רבנו תנחום לעולם למשיך המו"ס כחידושי לשבת בתפלה ששעה רב אשי שלח חכרי סניט על מהה נשאלת כחורגנה לעולם שפעמד הקב"ה לחזור נמי דמיקום לשון ודלתיאם כבכיות צ"ח כ' מחזור גם היא לישובה. והיינו דכתיב ולתעמיד עין מרעיוני ע"ש ודוק.